

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**



БЕВЗ СВІТЛАНА ІВАНІВНА

УДК 342.9:346.5:351.82(477)(043.5)

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

КИЇВ - 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Науковий консультант: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
Заслужений юрист України
Андрійко Ольга Федорівна,
Інститут держави і права
ім. В.М. Корецького НАН України,
завідувач відділу проблем державного
управління та адміністративного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Рябченко Олена Петрівна,
Університет державної фіскальної служби
України,
в.о. начальника кафедри адміністративного
права і процесу та митної безпеки

доктор юридичних наук, професор
Омельченко Андрій Володимирович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
завідувач кафедри цивільного та трудового
права

доктор юридичних наук, доцент
Армаш Надія Олексіївна,
ДП «Інформаційні судові системи» «Центр
судової експертизи та експертних
досліджень» Державної судової адміністрації,
заступник директора

Захист відбудеться «22» липня 2020 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.062.16 у Національному авіаційному університеті за адресою: 03680, м. Київ, проспект Любомира Гузара, 1.

З дисертацією можна ознайомитись у Науково-технічній бібліотеці Національного авіаційного університету за адресою: 03680, м. Київ, проспект Любомира Гузара, 1.

Автореферат розісланий «18» червня 2020 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**



Ю.Л. Юринець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Побудова ефективної системи державного управління є передумовою європейської інтеграції та конкурентоспроможності нашої держави. Зміни в політичному житті, реалізація євроінтеграційної політики Української держави призвели до створення нових умов, в яких функціонують суб'єкти господарювання. Ці умови передусім пов'язані із прагненням держави поліпшити показники у світових рейтингах, виконати вимоги міжнародної спільноти. Впровадження концептуальних засад реформування державного управління згідно зі Стратегією реформування державного управління на період до 2021 року супроводжується інноваціями у кожній сфері суспільних відносин. Трансформація системи державного управління зумовлює пошук оптимальної моделі взаємодії держави із суб'єктами господарювання. Адміністративно-правова доктрина на сучасному етапі розвитку Української держави спрямовує діяльність органів виконавчої влади на ефективну взаємодію з особами приватного права, що надзвичайно актуалізується у сфері господарської діяльності. Ключовим фактором, що зумовлює необхідність такої взаємодії, є забезпечення конституційно гарантованого права на підприємницьку діяльність.

Зайняття господарською діяльністю передбачає взаємодію суб'єктів господарювання та осіб, які мають намір здійснювати господарську діяльність, із суб'єктами владних повноважень з різним правовим статусом та обсягом повноважень, що зумовлює визначення механізмів такої взаємодії. Ці механізми зазнають суттєвих трансформацій в контексті впровадження електронного урядування, розвитку цифрової економіки та інформаційного суспільства. Врегулювання потребують також відносини уповноважених органів із суб'єктами господарювання державного сектору економіки, в яких органи державної влади реалізують організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності, що полягає в управлінні об'єктами державної власності. Оскільки таке управління здійснює держава, можна вжити термін «державне управління», який матиме інше змістовне наповнення. Впорядкувати таку ситуацію зможе наявність науково обґрунтованих засад правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності, для здійснення якого насамперед потрібно дослідити сутність самого поняття «державне управління у сфері господарської діяльності», визначити коло правовідносин, в яких реалізується таке управління у зазначеній сфері, та саму сферу господарської діяльності як об'єкт державного управління; з'ясувати принципи, напрями та охарактеризувати механізм адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності; визначити суб'єктів, які здійснюють державне управління у сфері господарської діяльності.

Питання правового регулювання господарської діяльності постійно перебуває у полі уваги науковців. За часів існування України як незалежної держави проблеми державного управління у сфері господарської діяльності

отримували відображення у контексті досліджень державного управління економікою, адміністративно-правового регулювання підприємницької діяльності, реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, окремих інститутів адміністративного права (адміністративних послуг, адміністративної відповідальності та ін.), зокрема, у працях О. Баклана, Т. Кравцової., В. Крикуна, В. Нагребельного, А. Омельченка, Є. Петрова, С. Познякова, О. Рябченко, Н. Саніахметової. Утім, політичні та економічні процеси, які відбуваються в Україні та світі, зумовлюють необхідність подальшого комплексного дослідження проблем адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності. Враховуючи, що дослідження зазначених проблем має бути засновано на категоріально-понятійному апараті, розробленому науковцями, які працювали над питаннями правового регулювання державного управління загалом, теоретичною основою дисертації стали також праці вітчизняних правознавців з питань адміністративного права, теорії держави і права та інших юридичних наук, які стосуються предмета дослідження: В. Авер'янова, О. Андрійко, Н. Армаш, В. Бевзенка, Ю. Битяка, В. Білої, І. Бородіна, Ю. Ващенко, О. Віхрова, В. Галуцька, С. Головатого, І. Голосніченка, О. Дніпрова, Д. Задихайла, Г. Знаменського, Р. Калюжного, Н. Коваленко, А. Колодія, Т. Коломоєць, В. Колпакова, О. Кравчука, О. Крупчана, О. Кузьменко, В. Мамутова, Р. Мельника, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, С. Петкова, О. Подцерковного, О. Радишевської, І. Сопілко, Т. Тарахонич, О. Харитонової, Ю. Юринець та інших.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до основних положень Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року в редакції, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2018 року № 1102-р; Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та плану заходів щодо її реалізації, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р; Концепції розвитку електронного урядування в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 року № 649-р; Указу Президента України від 22 липня 1998 року № 810/98 «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні», Указу Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку "Україна-2020"». Дисертація безпосередньо пов'язана з напрямом науково-дослідної теми кафедри господарського та адміністративного права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» «Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави та інтенсифікації застосування інноваційних технологій в економічній сфері» (номер державної реєстрації 0110U006186). Тема дисертації відповідає Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до

2020 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 року № 942 (фундаментальні дослідження з актуальних проблем суспільних та гуманітарних наук); Пріоритетним напрямом розвитку правової науки на 2016–2020 роки, схваленим постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 серпня 2016 року.

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційної роботи є розробка науково обґрунтованих концептуальних засад адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в Україні, а також формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства в цій сфері.

Для досягнення наведеної мети у роботі було поставлено такі *завдання*:

- окреслити методологічне забезпечення адміністративно-правового дослідження та з'ясувати стан наукової розробленості проблеми адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в Україні;

- визначити сферу господарської діяльності як об'єкт державного управління та відносини, в яких реалізується державне управління у цій сфері;

- проаналізувати становлення нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності;

- дослідити визначення понять «державне регулювання» та «державне управління» у сфері господарської діяльності та окреслити особливості державного управління у сфері господарської діяльності;

- з'ясувати принципи адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності;

- розглянути механізм адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності;

- здійснити характеристику адміністративно-правових норм та адміністративно-правових відносин у сфері господарської діяльності;

- охарактеризувати акти реалізації та акти тлумачення адміністративно-правових норм у сфері господарської діяльності;

- установити адміністративно-правові режими у сфері господарської діяльності;

- дослідити суб'єктів державного управління у сфері господарської діяльності;

- визначити органи виконавчої влади у сфері господарської діяльності;

- з'ясувати суб'єктів, уповноважених законодавством на здійснення державного управління у сфері господарської діяльності, крім органів виконавчої влади;

- розглянути адміністративно-правове регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в умовах цифровізації;

- сформулювати пропозиції та рекомендації для удосконалення нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають, змінюються та припиняються у процесі державного управління у сфері господарської діяльності в Україні.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації становить система наукових підходів, принципів і загально- та спеціальнонаукових методів наукового пізнання явищ правової дійсності, комплексне застосування яких забезпечило вирішення поставлених завдань і досягнення мети дослідження. Враховуючи те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, в основі методології дослідження лежить антропологічний підхід. У дисертації застосовано такі загальнологічні методи наукового пізнання як аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, формалізація, аналогія; загальнотеоретичні методи – сходження від абстрактного до конкретного, аксіоматичний, історичний та інші методи. Так, діалектичний метод пізнання явищ і процесів, що відбуваються у сфері господарської діяльності, дав змогу визначити сферу господарської діяльності як об'єкт державного управління, сформулювати мету адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності (підрозділи 1.2, 1.4). За допомогою історичного методу визначено генезу нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності, розглянуто наукові погляди на поняття «державне регулювання» та «державне управління» (підрозділи 1.3, 1.4). Системно-структурний підхід застосовано для визначення елементів механізму адміністративно-правового регулювання досліджуваного явища, напрямів його здійснення, організаційного забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності, принципів адміністративно-правового регулювання об'єкта дослідження (підрозділи 1.5, 2.1-2.5, 3.1-3.3). За допомогою методу сходження від абстрактного до конкретного та формально-логічного методу охарактеризовано адміністративно-правові норми та відносини у сфері господарської діяльності, а також акти реалізації і тлумачення таких норм (підрозділи 2.2, 2.3). Метод моделювання у комплексі з методом формалізації дав можливість визначити адміністративно-правові режими у сфері господарської діяльності та їх види (підрозділ 2.4). Функціональний підхід застосовано для з'ясування сутності державного управління у сфері господарської діяльності (підрозділ 1.4), визначення суб'єктів владних повноважень у цій сфері (підрозділи 3.2, 3.3). За допомогою аксіоматичного методу запропоновано розуміння суб'єктів делегованих повноважень у сфері господарської діяльності (підрозділ 3.3). Методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, формальної логіки застосовувалися протягом усього дослідження для формулювання понятійного апарату та розробки пропозицій з удосконалення чинного нормативно-правового забезпечення.

Нормативною основою дисертації є Конституція України, закони та інші нормативно-правові акти Української держави.

Емпіричну основу дослідження становлять рішення Верховного Суду та Верховного Суду України, Великої Палати Верховного Суду, Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, аналітичні довідки окремих органів державної влади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній адміністративно-правовій науці комплексних наукових досліджень, присвячених вирішенню наукової та практичної проблеми подальшого розвитку правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в Україні. У результаті проведеного дослідження сформульовано нові наукові положення й висновки, запропоновані особисто здобувачем, зокрема:

вперше:

– запропоновано Концепцію розвитку правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності, яка заснована на функціонально-системному підході до змістовної сутності державного управління в умовах ринкової економіки; уточнює термінологічний апарат у відповідній сфері; конкретизує мету та шляхи вирішення наявних у цій сфері проблем; визначає необхідність внесення змін до окремих актів законодавства України;

– здійснено періодизацію нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності шляхом виокремлення 4 етапів розвитку: 1) 1990–1996 рр. – становлення нормативно-правового забезпечення; 2) 1996–2003 рр. – формування нормативно-правового забезпечення відповідно до положень прийнятої Конституції України; 3) 2004–2014 рр. – удосконалення нормативно-правового забезпечення в умовах дії кодифікованого акта – Господарського кодексу України та Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу; 4) 2015 – теперішній час – подальше вдосконалення нормативно-правового забезпечення в умовах співробітництва з Європейським Союзом, виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони;

– сформульовано авторську дефініцію поняття «сфера господарської діяльності» як об'єкта державного управління, котру запропоновано визначати як сукупність суспільних відносин, що виникають, змінюються та припиняються з приводу: 1) здійснення діяльності суб'єктами господарювання, спрямованої на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність, 2) управління об'єктами державної власності;

– запропоновано основні напрями вдосконалення і встановлення меж адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності: 1) забезпечення реалізації визначених у Конституції України прав і свобод людини та громадянина, в тому числі у сфері господарської діяльності; 2) забезпечення реалізації державної економічної

політики та державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності;
3) забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарської діяльності;

– доведено, що спеціальні принципи адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності засновані на: економічній політиці; державній регуляторній політиці, політиці з питань інформаційної безпеки у сфері господарської діяльності та охоплюють принцип системності та принцип мінімізації ризику помилки дії/бездіяльності уповноваженого суб'єкта управління;

– розмежовано адміністративно-правові та організаційно-господарські відносини у процесі державного управління у сфері господарської діяльності залежно від: правосуб'єктності, яку реалізує уповноважений суб'єкт, та об'єкта правовідносин, в яких ця правосуб'єктність має прояв;

– визначено адміністративно-правові режими у сфері господарської діяльності залежно від об'єктів державного управління у відповідній сфері: 1) адміністративно-правовий режим господарської діяльності (сукупність установлених правил, що передбачають реалізацію суб'єктами владних повноважень адміністративно-правових засобів, опосередкованих застосуванням публічно-правових і приватноправових інструментів до суб'єктів господарювання для досягнення мети державного управління в цій сфері); 2) адміністративно-правовий режим об'єктів державної власності у господарській діяльності (сукупність установлених для суб'єктів владних повноважень, за якими закріплені об'єкти державної власності, правил управлінської діяльності, спрямованих на ефективну реалізацію прав власника таких об'єктів);

– обґрунтовано, що контракт, який укладається між органом виконавчої влади, що здійснює управління об'єктами державної власності, та керівником суб'єкта господарювання державного сектора економіки має комплексний характер і містить ознаки адміністративного договору, а саме: 1) предметом є управління об'єктом державної власності, ефективне використання і збереження закріпленого за підприємством державного майна; 2) один із суб'єктів – уповноважений державою на управління об'єктами державної власності; 3) метою є досягнення показників, визначених уповноваженим органом управління;

– запропоновано запровадити тестування особистих і моральних якостей претендентів на посаду керівника суб'єкта господарювання державного сектора економіки;

удосконалено:

– поняття державного управління у сфері господарської діяльності як організаційно-владної діяльності уповноважених суб'єктів, спрямованої на виконання економічної та регуляторної функцій держави, забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарської діяльності шляхом реалізації функцій державного управління у зазначеній сфері з метою встановлення правового порядку у сфері господарювання;

– трактування антропологічного підходу, який в адміністративно-правовому дослідженні державного управління у сфері господарської діяльності має передбачати баланс між свободою підприємницької діяльності та забезпеченням безпеки людини;

– розуміння забезпечення балансу публічних і приватних інтересів у сфері господарської діяльності як необхідності узгодження таких інтересів у діяльності двох суб'єктів: суб'єкта владних повноважень і суб'єкта приватного права (суб'єкта господарювання);

– визначення бездіяльності суб'єкта владних повноважень у сфері господарської діяльності як акту реалізації адміністративно-правових норм за наявності законодавчо визначених підстав для застосування принципу мовчазної згоди;

– підходи до вдосконалення нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності в частині визначення пріоритетності дотримання принципів державної регуляторної політики;

дістали подальшого розвитку:

– характеристики адміністративно-правових норм та адміністративно-правових відносин у сфері господарської діяльності;

– підходи до характеристики інтерпретаційних актів у сфері господарської діяльності в частині пропозиції віднести акти тлумачення Антимонопольного комітету України та Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку до числа регуляторних актів;

– положення стосовно впливу правосвідомості керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки на реалізацію делегованих їм повноважень, що зумовлює підвищені вимоги до морально-особистих якостей претендентів на таку посаду;

– пропозиції з оптимізації системи органів виконавчої влади, що здійснюють державне управління у сфері господарської діяльності;

– положення стосовно визначення суб'єктів делегованих повноважень, які у сфері господарської діяльності представлені місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, саморегулювними організаціями, керівниками суб'єктів господарювання державного сектору економіки, представниками держави в органах управління господарських товариств, функції з управління корпоративними правами держави в яких здійснюють уповноважені органи управління;

– положення стосовно правового режиму державних реєстрів та інформаційних ресурсів у частині їх визначення як об'єктів державної власності;

– підходи до інкорпорації нормативно-правового забезпечення у сфері господарської діяльності в частині визначення таких критеріїв: загальні засади державного управління у сфері господарської діяльності, адміністративні послуги у сфері господарської діяльності, адміністративні процедури у сфері господарської діяльності, адміністративна відповідальність учасників відносин у сфері господарської діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що на основі проведеного дослідження сформульовано розуміння державного управління у сфері господарської діяльності та механізму його адміністративно-правового регулювання; визначено окремі недоліки та розроблено пропозиції з удосконалення адміністративно-правового регулювання такого управління. Отримані результати дисертації становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані, зокрема:

– у *науково-дослідній сфері* – для подальших наукових досліджень із відповідної проблематики;

– у *нормотворчій діяльності* – для вдосконалення законодавства, що регулює державне управління у сфері господарської діяльності. Висновки, пропозиції та рекомендації, наведені у дисертації, можуть бути використані для уточнення чинних і перспективних законодавчих актів, зокрема Департаментом публічного права Міністерства юстиції України (акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження від 03.03.2020 № 10390/4548-26-20/7.3.4); при підготовці відповідних проєктів нормативно-правових актів, зокрема Фондом державного майна України (лист ФДМ України від 30.04.2020 № 10-51-1326 «Щодо пропозицій внесення змін до законодавства»);

– в *освітньому процесі* – для розробки робочих навчальних програм, проведення лекцій та практичних занять із навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Теоретичні проблеми адміністративного права», «Адміністративне процесуальне право», а також для підготовки підручників і навчальних посібників із відповідних дисциплін (акт про впровадження результатів дисертації в освітній процес Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» від 19.02.2020).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною завершеною науковою працею. Наукова новизна, висновки та рекомендації сформульовані автором самостійно на підставі теоретичної, нормативної та емпіричної основи дослідження, обґрунтовані результатами власних досліджень і міркувань.

При використанні наукових праць інших вчених, нормативно-правових актів, емпіричної бази дослідження на них зроблено відповідні посилання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертації обговорено на спільному науковому семінарі кафедри господарського та адміністративного права, кафедри інформаційного права і права інтелектуальної власності, кафедри публічного права факультету соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» 21 лютого 2020 року. Окремі положення дисертації здобувачка доповідала на Науково-практичній конференції «Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні» (29 квітня – 1 травня 2010 року, м. Рівне); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми правової системи України» (28 жовтня 2010 року, м. Київ); Круглому столі «Актуальні питання кодифікації

законодавства України (17 жовтня 2012 року, м. Київ); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Законодавство України: проблеми та перспективи» (2 квітня 2013 року, м. Київ); Научной конференции, проведенной в рамките на Лятната научна сесия на Юридическия факултет във Варненския свободен университет «Черноризец Храбър» (21–22 юни 2013, Варна); Круглому столі «Діалектика публічних і приватних інтересів у державному регулюванні економіки» (8 листопада 2013 року, м. Київ); Круглому столі «Регіональна політика і децентралізація влади в Україні в контексті євроінтеграційних процесів» (26 травня 2015 року, м. Київ); VI Міжнародній науково-практичній конференції «Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави» (25–26 травня 2016 року, м. Київ); Науково-практичній конференції «Запобігання новим викликам та загрозам інформаційній безпеці України: правові аспекти» (6 жовтня 2016 року, м. Київ); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави» (18–19 травня 2017 року, м. Київ); IX Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми управління: імперативи забезпечення сталого розвитку» (23–24 листопада 2017 року, м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку» (9 березня 2018 року, м. Одеса); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми управління: управління в умовах цифрових трансформацій» (21 листопада 2019 року, м. Київ); Всеукраїнському круглому столі «Проблеми розвитку адміністративного і фінансового права в умовах сучасних реформаційних процесів» (1 листопада 2019 року, м. Київ).

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено в 1 одноосібній монографії, 1 колективній монографії, 24 наукових статтях, опублікованих у виданнях, що визнані як фахові з юридичних наук, із них 4 статті – у зарубіжних наукових виданнях, а також у 14 тезах доповідей на науково-практичних конференціях і круглих столах.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, які містять 14 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 425 сторінок, у тому числі основного тексту – 336 сторінок. Список використаних джерел налічує 577 найменувань та викладений на 64 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, висвітлено зв'язок роботи із науковими темами, визначено мету і завдання, об'єкт і предмет дослідження, наведено методологічні засади роботи, сформульовано наукову новизну, розкрито практичне значення дисертації, наведено дані про апробацію і публікацію результатів дослідження, його структуру та обсяг.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності» складається із п'яти підрозділів, у яких розкрито теоретичні передумови дослідження адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності, зокрема висвітлено методологію адміністративно-правового дослідження державного управління у сфері господарської діяльності, основні адміністративно-правові наукові дослідження такого управління, поняття сфери господарської діяльності як об'єкта державного управління; поняття «державне управління у сфері господарської діяльності»; визначено принципи адміністративно-правового регулювання такого управління.

У підрозділі 1.1 *«Методологія та стан розробки адміністративно-правового дослідження державного управління у сфері господарської діяльності»* розглянуто методологію дослідження, обґрунтовано застосування різних методів і методологічних підходів у дисертації, узагальнено зміст адміністративно-правових досліджень державного управління у сфері господарської діяльності.

Дослідження адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в науці адміністративного права здійснюється із застосуванням певних методів, зважаючи на світоглядні переконання, ідеали та норми наукового пізнання доктрини адміністративного права і філософські основи науки адміністративного права. Принцип людиноцентризму, визначений як основний у сучасній адміністративно-правовій доктрині, зумовлює використання лише антропологічного підходу, що не дає можливості комплексно дослідити адміністративно-правове регулювання державного управління у сфері господарської діяльності. Тому методологія цього дослідження виходить із принципу методологічного плюралізму.

В адміністративно-правовій літературі наведено багато наукових розробок, присвячених державному управлінню, які стосуються різних аспектів і сфер його здійснення. Втім, фундаментальних адміністративно-правових досліджень питань державного управління у сфері економіки або регуляторного впливу на економіку, господарську діяльність не так і багато. Вчені здебільшого намагаються не вживати термін «державне управління» стосовно господарської діяльності. Дослідження проблем адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності засновано на категоріально-понятійному апараті, розробленому науковцями, які працювали над питаннями правового регулювання державного управління загалом; організаційно-правовими засадами державного управління економікою та регулювання окремих видів господарської діяльності; адміністративно-правового регулювання господарських відносин, сфери підприємництва.

У підрозділі 1.2 *«Сфера господарської діяльності як об'єкт державного управління»* з'ясовано, що терміни «галузь» і «сфера», «господарювання» та

«господарська діяльність» мають застосовуватися для позначення різних явищ правової дійсності; сфера господарювання і сфера господарської діяльності не є тотожними поняттями. Сферу господарювання можна визначити як певне середовище здійснення господарської діяльності.

Трактування сфери господарської діяльності як об'єкта державного управління передбачає встановлення відносин, в яких реалізується державне управління. Окрім адміністративно-правових, до таких відносин належать також організаційно-господарські, що зумовлює необхідність їх розмежування з адміністративно-правовими відносинами. Управління господарською діяльністю, що опосередковується системою організаційно-господарських відносин за участю державних органів, здійснюється стосовно конкретного суб'єкта господарювання і тієї діяльності, яку він безпосередньо виконує. Віднесення до числа організаційно-господарських тих відносин, об'єктом яких є застосування заходів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання (заходів державного регулювання господарської діяльності), є необґрунтованим. Такі відносини є адміністративно-правовими, в них органи державної влади реалізують певні функції держави та функції органів державної влади у сфері господарської діяльності, їх об'єкт становить господарська діяльність загалом.

В організаційно-господарських відносинах органи державної влади беруть участь опосередковано, через керівників суб'єктів господарювання державного сектору економіки або представників держави в органах управління підприємств, у статутних капіталах яких є об'єкти державної власності. Саме керівники державних підприємств і зазначені представники держави матимуть організаційно-господарські повноваження стосовно господарської діяльності певного суб'єкта господарювання, що полягають в управлінні об'єктами державної власності. Виникненню таких повноважень передують адміністративно-правові відносини, які мають прояв, наприклад, у прийнятті рішення уповноваженим державним органом щодо створення державного підприємства або визначення правового режиму державного майна тощо. Тож організаційно-господарські відносини за участю суб'єктів владних повноважень є похідними від адміністративно-правових.

Наявність різних об'єктів правовідносин, в яких реалізується державне управління, зумовлює виокремлення двох рівнів державного управління у сфері господарської діяльності – макрорівня і мікрорівня. Незважаючи на застосування одного і того самого терміна «державне управління», сутність такого управління на визначених рівнях є різною. Наведене насамперед пояснюється змістовним навантаженням однієї зі складових словосполучення «державне управління» – «державне». Коли йдеться про макрорівень, слово «державне» означає не лише суб'єкта, який здійснює відповідне управління, але й територію поширення. Натомість мікрорівень має на увазі лише суб'єкта, який здійснює таке управління.

У підрозділі 1.3 «Гене́за нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності» проаналізовано послідовність

розвитку нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності в Україні, на підставі чого виокремлено етапи розвитку такого нормативно-правового забезпечення.

Проголошення у Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 року економічної самостійності нашої держави зумовило необхідність визначення засад такої самостійності. Становлення економіки на ринкових засадах у суверенній Україні почалося саме із прийняття такого акта як Закон УРСР «Про економічну самостійність Української РСР». Побудова самостійної економіки, нової системи державних органів, необхідність роздержавлення економіки та управління державним сектором економіки, який залишився, перехід до ринкових відносин, поява підприємництва потребували створення ефективної законодавчої бази. Початок 90-х років минулого століття можна вважати початковим етапом створення власного нормативно-правового забезпечення як господарської діяльності в цілому, так і державного управління в її сфері.

Прийняття у 1996 році Конституції України стало основою для роботи над масивом законодавства (що сформувався під час попереднього етапу), зокрема для приведення його у відповідність до конституційних положень. Визначення на конституційному рівні (стаття 42 Конституції України) свободи підприємницької діяльності, обмеження повноважень державних органів конституційними межами та законами України (стаття 6 Конституції України) лише актуалізувало питання державного управління у сфері господарської діяльності. З метою забезпечення реформування системи державного управління в Україні, створення умов для побудови відповідно до Конституції України демократичної, соціальної, правової держави, утвердження і забезпечення прав людини і громадянина у 1998 році було розпочато адміністративну реформу. Необхідність формування єдиного підходу з боку державних органів щодо здійснення державного управління у сфері господарської діяльності в контексті адміністративної реформи, впровадження ринкових засад господарювання, розпорошеність нормативно-правових актів із питань здійснення державного регулювання господарської діяльності, поява величезної кількості листів роз'яснювального та рекомендаційного змісту різних органів державного управління зумовили потребу у запровадженні єдиної державної регуляторної політики у сфері підприємництва. Водночас із метою впорядкування нормативно-правового забезпечення сфери господарювання розпочалася робота стосовно кодифікації відповідних норм.

Важливе значення для розвитку нормативно-правового забезпечення сфери господарської діяльності мали підготовка та прийняття Господарського кодексу України, із набуттям чинності яким (з 01 січня 2004 року) можна говорити про початок наступного етапу в розвитку нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності. Господарський кодекс України став тим кодифікованим актом, який передбачив необхідність поєднання ринкового саморегулювання та державного регулювання економічних процесів; визначив засади державного

управління у сфері господарської діяльності в цілому у державі та управління державним сектором економіки. Як характерну рису розвитку законодавства на цьому етапі також можна назвати спрямування на адаптацію законодавства України до законодавства Європейського Союзу на підставі Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 року.

Сучасний законотворчий процес в Україні спрямований на поліпшення показників України в міжнародних рейтингах щодо умов ведення бізнесу в країні та виконання вимог міжнародної спільноти в контексті асоціації з Європейським Союзом. Реформування законодавчої бази зумовлено процесами інтеграції з міжнародною спільнотою та імплементацією норм міжнародного права, інтенсифікацією розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та впровадженням їх у всі сфери суспільних відносин, в тому числі й у державне управління. Нормативно-правове забезпечення поповнилося різними стратегіями та концепціями, які мають наслідком визначення напрямів розвитку та діяльності держави, реформування державного управління відповідно до встановлених орієнтирів, критеріїв протягом кількох майбутніх років. Актуальними залишаються необхідність втілення ідей, закладених у Конституції України, та регулювання відповідних соціальних явищ і процесів на конституційному рівні.

У підрозділі 1.4 «Сутнісно-правова характеристика поняття «державне управління у сфері господарської діяльності»» досліджено визначення понять «державне регулювання» та «державне управління» стосовно сфери господарської діяльності, запропоновано авторське розуміння понять «державне регулювання у сфері господарської діяльності» та «державне управління у сфері господарської діяльності».

Невизначеність поняття «державне управління» зумовлена, в тому числі, дискусією щодо співвідношення понять «державне управління» та «державне регулювання», яка триває і досі. Для надання відповіді на зазначене питання доцільно виходити із того, про які саме суспільні відносини йдеться, під яким кутом зору здійснюється аналіз цих явищ, предметом якої саме науки вони є. Запропоновано розуміти державне регулювання господарської діяльності як самостійний напрям діяльності держави (у широкому сенсі) та як функцію державного управління (у вузькому сенсі).

Зміст державного управління у сфері господарської діяльності відображають функції держави, які реалізуються завдяки державному управлінню та забезпечують безперервність і взаємоузгодженість його функцій у відповідній сфері. Сфера, в якій здійснюється державне управління, фактично конкретизує, яка функція держави виконується насамперед. Тому питання державного управління у сфері господарської діяльності має визначатися через призму економічної функції держави, розуміння якої засновано на її економічній політиці. Зміна парадигми державного управління, що відбулася в незалежній Україні, змістила акценти на таку його функцію як регулювання, яка у сфері господарської діяльності має законодавчу

регламентацію, оскільки полягає у здійсненні регуляторної діяльності, або, іншими словами, регуляторну функцію. Ця функція заснована на державній регуляторній політиці у сфері господарської діяльності. Застосування електронної форми державного управління актуалізує питання інформаційної безпеки у сфері господарської діяльності, яку необхідно забезпечити при здійсненні державного управління у сфері господарської діяльності, що зумовлює визначення окремої функції – забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарської діяльності.

На підставі аналізу наукових поглядів і норм законодавства України стосовно мети державного управління у відповідній сфері запропоновано її авторське визначення як встановлення правового порядку у сфері господарювання, за якого забезпечується баланс публічних і приватних інтересів як у діяльності суб'єктів владних повноважень, так і в діяльності суб'єктів господарювання або тих, хто бажає провадити господарську діяльність. Публічні інтереси у сфері господарської діяльності мають подвійний характер: з одного боку, це забезпечення свободи здійснення господарської діяльності, зокрема через формування конкурентного середовища, а з іншої – обмеження цієї свободи для забезпечення безпеки суспільства. Подвійний характер властивий і приватним інтересам у сфері господарської діяльності: з одного боку, – отримання прибутку, з іншого, – дотримання встановлених законодавством обмежень і вимог щодо здійснення господарської діяльності. Принцип свободи підприємництва має межі, зумовлені необхідністю компромісу, балансу публічних і приватних інтересів у діяльності суб'єктів господарювання.

У підрозділі 1.5 *«Принципи адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності»* з'ясовано принципи, які мають бути покладені в концептуальну основу адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності.

Принципи адміністративно-правового регулювання державного управління у цій сфері засновані насамперед на принципах адміністративного права, які мають бути ціннісними орієнтирами діяльності уповноважених суб'єктів управління. На підставі таких принципів формується правове регулювання у відповідній галузі права, будуються відносини між уповноваженими суб'єктами управління між цими суб'єктами і суб'єктами приватного права, а за відсутності правового регулювання на підставі зазначених принципів упорядковується відповідне коло суспільних відносин. У контексті євроінтеграційних намірів Української держави запропоновано принципи адміністративного права, які є основою для адміністративно-правового регулювання, визначити на підставі аналізу принципів європейського адміністративного права. Порівняння принципів європейського адміністративного права, що визначені у науковій юридичній літературі, із нормами Конституції України дає підстави для висновку, що більшість із таких принципів кореспондують положенням Основного Закону України. Це, зокрема, такі принципи: верховенство права; юридична визначеність;

недискримінація; можливість скасування (або відкликання) незаконного адміністративного акта; забезпечення права на захист; повага до фундаментальних прав людини та громадянина; прозорість застосування; пряма дія. Запропоновано у Законі України «Про центральні органи виконавчої влади» визначити принцип пропорційності, який є основою для визначення меж адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності. Наголошено, що принцип верховенства права є фундаментальним принципом адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності, а його дотримання зумовлює виконання й інших принципів відповідної галузі; визначено складові такого принципу, зважаючи на практику Європейського суду з прав людини.

Адміністративно-правове регулювання державного управління у сфері господарської діяльності має спеціальні принципи, зумовлені об'єктом регулювання. Виконання в процесі державного управління у сфері господарської діяльності економічної, регуляторної функцій та функції забезпечення інформаційної безпеки зумовлюють необхідність правового врегулювання засад і порядку реалізації таких функцій. Тому залежно від функцій держави, які необхідно виконати у процесі державного управління у сфері господарської діяльності, забезпечити виконання яких має адміністративно-правове регулювання, запропоновано визначити спеціальні принципи адміністративно-правового регулювання. Спеціальні принципи такого регулювання засновані на принципах державної економічної політики; державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності; політики інформаційної безпеки. Принципи державної регуляторної політики можуть становити критерії для регуляторних актів у сфері господарської діяльності, невідповідність яким свідчатиме про низьку якість певного нормативно-правового акта і про недоцільність його прийняття.

Державне управління має властиві йому принципи, які, своєю чергою, також спрямовують адміністративно-правове регулювання, але не можуть суперечити принципам адміністративно-правового регулювання. Беручи до уваги розуміння «належного урядування» у практиці Європейського суду з прав людини, запропоновано до принципів адміністративно-правового регулювання державного управління віднести принцип мінімізації ризику помилки дії/бездіяльності уповноваженого суб'єкта управління.

Із метою адміністративно-правового регулювання реалізації всіх функцій державного управління у сфері господарської діяльності до числа принципів адміністративно-правового регулювання запропоновано включити також принцип системності. Системність дасть змогу забезпечити узгодженість адміністративно-правових норм, установлених ними правил поведінки, упорядкувати правові приписи, визначити певну їх ієрархічність, що сприятиме правильному їх застосуванню.

Розділ 2 «Механізм адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності» складається із

чотирьох підрозділів, в яких розкрито поняття відповідного механізму, визначено та охарактеризовано його елементи, висвітлено адміністративно-правові режими у сфері господарської діяльності.

У підрозділі 2.1 «Сутність та елементи механізму адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності» на підставі аналізу наукових поглядів на поняття «механізм правового регулювання», «механізм адміністративно-правового регулювання» розглянуто «механізм адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності».

Зроблено висновок, що елементами відповідного механізму є три складові: 1) інструментальна – сукупність адміністративно-правових норм; актів їх реалізації та тлумачення; 2) функціональна – сукупність адміністративно-правових відносин, у межах яких реалізуються адміністративно-правові норми; 3) суб'єктна – сукупність уповноважених на здійснення державного управління у сфері господарської діяльності суб'єктів. Дієвість механізму адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності забезпечується завдяки взаємозв'язку та взаємозалежності його складових. На думку автора, без належної правосвідомості учасників відповідних відносин неможливим є ефективне функціонування будь-якого механізму. Для комплексності адміністративно-правового регулювання такого управління його механізм має забезпечувати напрями відповідного регулювання.

У підрозділі 2.2 «Адміністративно-правові норми та адміністративно-правові відносини у сфері господарської діяльності» охарактеризовано адміністративно-правові норми та адміністративно-правові відносини у механізмі адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності.

Адміністративно-правову норму у сфері господарської діяльності запропоновано розуміти як формально визначене, загальнообов'язкове, охоронюване, санкціоноване або ратифіковане державою правило поведінки учасників адміністративно-правових відносин, які виникають, змінюються та припиняються при здійсненні державного управління у сфері господарської діяльності, спрямоване на встановлення правового порядку у сфері господарювання, за якого забезпечується баланс публічних і приватних інтересів як у діяльності суб'єктів владних повноважень, так і в діяльності суб'єктів господарювання або осіб, які мають намір займатися господарською діяльністю. Здійснення аналізу ознак адміністративно-правових норм, наведених у науковій літературі, дало змогу узагальнити характеристики адміністративно-правових норм у механізмі адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності.

Адміністративно-правові норми не мають кодифікованого джерела, тому в цілому не систематизовані та викладені у різних за юридичною силою джерелах адміністративного права, серед яких розглядаються нормативно-правові акти; судові рішення та правова доктрина. Рішення Конституційного

Суду України, Верховного Суду, Європейського суду з прав людини, інших судових установ мають різну правову природу. Обґрунтовано, що серед рішень Конституційного Суду України джерелами адміністративного права можна вважати лише рішення та висновки щодо конституційності законів та інших актів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим та офіційного тлумачення Конституції та законів України. Застосування правової доктрини як джерела адміністративно-правових норм є тимчасовим явищем.

Площиною для реалізації адміністративно-правових норм є адміністративно-правові відносини, які у механізмі адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності розкривають функціональну складову. Адміністративно-правові відносини у зазначеному механізмі відображають вплив адміністративно-правових норм на поведінку суб'єктів державного управління у сфері господарської діяльності, через що між ними виникають сталі правові зв'язки владного або сервісного характеру. Враховуючи, що державне управління у сфері господарської діяльності передбачає реалізацію функцій державного управління стосовно зазначеної сфери, вважаємо вжиття терміна «суб'єкт владних повноважень» більш вдалим для означення обов'язкової сторони адміністративно-правових відносин. На підставі аналізу адміністративно-правових відносин у сфері господарської діяльності узагальнено їх характерні риси.

У підрозділі 2.3 «Акти реалізації та тлумачення адміністративно-правових норм у сфері господарської діяльності» досліджено акти реалізації та тлумачення адміністративно-правових норм, проаналізовано судові рішення стосовно їх належності до актів тлумачення, висвітлено вплив правосвідомості учасників адміністративно-правових відносин на функціонування механізму адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності.

Реалізація адміністративно-правових норм у сфері господарської діяльності у нашому розумінні передбачає вчинення дій або прояв бездіяльності, що зумовлені гіпотезою такої норми із метою суб'єктивізації передбачених відповідною нормою прав та обов'язків. Форми реалізації адміністративно-правових норм – виконання, використання та застосування – можна визначити для особи приватного права, яка бажає бути суб'єктом адміністративно-правових відносин у сфері господарської діяльності, як стадії реалізації. Акти реалізації адміністративно-правових норм мають зовнішнє оформлення у вигляді правозастосовчих актів, вимоги до яких залежать від об'єкта адміністративно-правових відносин у сфері господарської діяльності.

Належна реалізація адміністративно-правових норм у сфері господарської діяльності залежить від їх тлумачення, що відбувається у будь-якій правозастосовній діяльності, здійснюється щоразу під час звернення до тієї або іншої правової норми, однак не завжди має результатом інтерпретаційний акт.

Згідно з чинним законодавством статус офіційного тлумачення мають лише рішення Конституційного Суду України щодо тлумачення Основного Закону. Позиції цього Суду, викладені у рішеннях щодо встановлення відповідності Конституції України окремих правових актів, фактично мають стосуватися лише конкретних нормативно-правових актів, щодо яких було звернення до Конституційного Суду України, і не повинні застосовуватися до інших актів. Проте аналіз рішень цього Суду засвідчив, що у разі якщо питання стосується того самого кола суспільних відносин, сформульовані раніше юридичні позиції Конституційного Суду України зазначаються у нових рішеннях, що зумовлює можливість користування цією позицією як офіційним тлумаченням у тому числі адміністративно-правових норм у сфері господарської діяльності.

За змістом частин 5 та 6 статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», статей 346 та 356 Кодексу адміністративного судочинства України до числа актів офіційного тлумачення запропоновано віднести постанови Великої Палати Верховного Суду. Вважаємо за доцільне віднести до актів тлумачення адміністративно-правових норм Верховним Судом також і рішення у зразкових справах, які не оскаржені до Великої Палати Верховного Суду. Аргументуючи свою позицію, Верховний Суд фактично тлумачить певні норми. Таке тлумачення стає обов'язковим, оскільки викладено у зразковому рішенні, де зазначаються, в тому числі, обставини, які можуть впливати на інше застосування норм матеріального права, ніж у зразковій справі. Наголошено, що обов'язковість рішень Європейського суду з прав людини як джерел права в Україні засвідчує необхідність урахування викладених у них позицій при застосуванні законодавства України, його тлумаченні, і не означає пріоритету цих рішень перед законами України.

У Законі України «Про центральні органи виконавчої влади» тлумачення законодавства у переліку повноважень відповідних органів не зазначено. Офіційне тлумачення власних нормативно-правових актів у сфері господарської діяльності можуть здійснювати окремі органи: центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом – Антимонопольний комітет України та колегіальний орган – Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Такі інтерпретаційні акти пропонується віднести до регуляторних актів.

Здійснення належного тлумачення (як з'ясувального, так і роз'яснювального) адміністративно-правових норм вимагає від суб'єктів владних повноважень, осіб, які їх представляють, суб'єктів застосування відповідних норм високого рівня правосвідомості, яка є ідейною основою внутрішнього переконання особи і регулятором її поведінки в межах закону.

У підрозділі 2.4 «Адміністративно-правові режими у сфері господарської діяльності» розглянуто адміністративно-правові режими у сфері господарської діяльності, запропоновано їх види залежно від об'єкта державного управління (адміністративно-правовий режим господарської діяльності та адміністративно-правовий режим об'єктів державної власності)

та підвиди залежно від обов'язковості додаткових вимог до суб'єктів господарювання та осіб, які мають намір зайнятися господарською діяльністю (первинний і вторинний), та спеціальних вимог стосовно об'єктів державної власності (загальний і спеціальний).

Установлено, що поняття «правовий режим» і «адміністративно-правовий режим» у законодавстві не визначені, водночас застосовуються для позначення певних юридичних явищ дійсності. Запропоновано авторськєрозуміння поняття «адміністративно-правовий режим у сфері господарської діяльності».

Встановлення адміністративно-правового режиму у сфері господарської діяльності є результатом застосування механізму адміністративно-правового регулювання державного управління у цій сфері. З іншого боку, адміністративно-правовий режим господарської діяльності, яка вже здійснюється, визначає необхідний і можливий для застосування механізм адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності (відносин суб'єктів господарювання із суб'єктами владних повноважень). Убачається обґрунтованим, що на здійснення державного управління у сфері господарської діяльності, окрім адміністративно-правових режимів господарської діяльності та об'єктів державної власності у сфері господарської діяльності, впливають також адміністративно-правові режими у сферах, дотичних до господарської діяльності (митний, податковий режими та ін.).

Розділ 3 «Організаційно-правові засади державного управління у сфері господарської діяльності» складається із трьох підрозділів, присвячених визначенню суб'єктів, що здійснюють державне управління у сфері господарської діяльності.

У підрозділі 3.1 «*Суб'єкти державного управління у сфері господарської діяльності*» розглянуто суб'єктну складову механізму адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності, визначено суб'єктів, які на підставі законодавства здійснюють функції державного управління у сфері господарської діяльності в межах адміністративно-правових відносин, у тому числі на виконання делегованих повноважень та надання адміністративних послуг.

Систему суб'єктів державного управління у сфері господарської діяльності формують органи виконавчої влади; колегіальні державні органи, центральний орган державного управління, суб'єкти делегованих повноважень та інші суб'єкти, які мають владні повноваження згідно із законодавством. Центральні органи виконавчої влади представлені міністерствами, центральними органами виконавчої влади зі спеціальним статусом та іншими центральними органами виконавчої влади.

У підрозділі 3.2 «*Органи виконавчої влади у сфері господарської діяльності*» визначено органи виконавчої влади, які відповідно до своєї компетенції мають забезпечити реалізацію державної економічної,

регуляторної політики та інформаційної безпеки у сфері господарської діяльності.

Провідним органом, що забезпечує формування та реалізацію державної економічної політики, є Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Аналіз адміністративно-правового статусу Міністерства дає підстави для висновку, що цей орган переобтяжений функціями реалізації державної політики в економічній сфері та в різних галузях економіки. Суб'єкти, які відповідають за реалізацію сформованої Міністерством політики, не завжди йому підпорядковані, що зумовлює неефективність координації та моніторингу реалізації такої політики.

Забезпечення формування державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності визначено одним із завдань Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Запропоновано Державну регуляторну службу України, яка є уповноваженим органом щодо здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, підпорядкувати Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, у Положенні про Державну регуляторну службу України навести перелік адміністративних послуг, які надає ця Служба.

Формування та реалізація державної політики у сфері захисту інформації, що є основним фактором забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарської діяльності, належить до компетенції Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. Зважаючи на існуючу систему центральних органів виконавчої влади, функціональним призначенням яких, в тому числі, є забезпечення інформаційної безпеки, на підставі аналізу їх повноважень та призначення, вважаємо за доцільне формування та реалізацію політики з питань інформаційної безпеки при впровадженні електронного урядування, розвитку цифрової економіки закріпити за Міністерством цифрової трансформації України.

Установлено, що служби, які здійснюють державне управління у сфері господарської діяльності, фактично підпорядковані Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та Міністерству фінансів України. Проведений аналіз функцій таких органів дозволяє зробити висновок про доцільність визначення Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державної аудиторської служби України, Державної податкової служби та Державної митної служби інспекціями.

Обґрунтовано, зважаючи на визначені у статті 10 Господарського кодексу України напрями економічної політики, віднесення до числа суб'єктів державного управління у сфері господарської діяльності центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом (Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України) та особливого центрального органу державного управління – Національного банку України. Законодавчо

невирішеним є питання про місце в системі органів державної влади таких колегіальних органів, як Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку і Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг.

У підрозділі 3.3 «Інші суб'єкти державного управління у сфері господарської діяльності» наведено авторське бачення суб'єктів делегованих повноважень у сфері господарської діяльності та інших суб'єктів, які мають владні повноваження у цій сфері згідно із законодавством України.

Узагальнивши наукові підходи, як делегування повноважень вважаємо за доцільне розуміти правовідносини, в яких уповноважений згідно з нормативно-правовими актами орган державної влади на підставі договору або нормативно-правового акта передає частину своїх повноважень іншому суб'єкту, який має належну правосуб'єктність на одержання та реалізацію таких повноважень, залишаючи за собою відповідні контрольні-наглядові повноваження.

Проведений аналіз законодавства дає змогу визначити суб'єктів делегованих повноважень у сфері господарської діяльності, повноваження яких виникають на підставі відповідного нормативного акта та укладеного контракту; суб'єктів владних повноважень в частині надання адміністративних послуг та суб'єктів, які відповідно до законодавства наділені управлінськими функціями у сфері господарської діяльності невідного характеру.

Розділ 4 «Вдосконалення адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності» складається із двох підрозділів, в яких сформульовано окремі концептуальні положення розвитку адміністративно-правового регулювання відповідного управління.

У підрозділі 4.1 «Адміністративно-правове регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в умовах цифровізації» розглянуто особливості, пов'язані із впровадженням електронного урядування стосовно сфери господарської діяльності.

Зроблено висновок, що електронні інформаційні реєстри, державні інформаційні ресурси, що створюються в процесі електронного урядування у сфері господарської діяльності, потребують закріплення правового режиму та порядку управління ними, що зумовлює потребу у визначенні їх на законодавчому рівні як об'єктів державної власності. Тому розвиток Міністерства цифрової трансформації України має супроводжуватися заснуванням спеціального агентства, до повноважень якого належатиме управління державними інформаційними ресурсами та реєстрами.

Установлено, що адміністративно-правове регулювання електронного урядування у сфері господарської діяльності має створювати умови та визначати порядок формування і застосування відповідних технологій для виконання у процесі державного управління поставлених завдань. Визначено, що адміністративно-правове регулювання електронного урядування у сфері господарської діяльності має забезпечити інформаційну безпеку (захист інформації як такої, що розміщена у мережі Інтернет; баз даних, створених

суб'єктами владних повноважень внаслідок звернення осіб приватного права, тощо); належний механізм доступу учасників відносин у відповідній сфері до інформації; дотримання різних правових режимів інформації про суб'єктів господарювання.

У підрозділі 4.2 «Вдосконалення нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності» констатовано, що якість нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності насамперед пов'язана із належною реалізацією державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності. Однією із причин незадовільного стану реалізації відповідного напрямку адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності є недотримання визначених у законі принципів такої політики.

Для недопущення практики прийняття нормативних актів з одних і тих самих питань вважаємо за доцільне інкорпорувати відповідне законодавство за визначеними критеріями та з врахуванням предмету регулювання. Запропоновано такі критерії для систематизації нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності: загальні засади державного управління у сфері господарської діяльності, адміністративні послуги у сфері господарської діяльності, адміністративні процедури у сфері господарської діяльності, адміністративна відповідальність учасників відносин у сфері господарської діяльності.

Удосконалення національного адміністративного права відповідно до законодавства Європейського Союзу зумовлює формування нових засад регулювання сфери господарської діяльності, що має прояв, зокрема, у дерегуляції підприємництва та має наслідком європеїзацію нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності. Наголошено, що врахування особливостей національної правової системи, специфіки правозастосування та судової практики в Україні стосовно певної сфери є обов'язковою умовою європеїзації.

За результатами дисертаційного дослідження сформульовано власне бачення концепції розвитку правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в Україні, яка спрямована на вдосконалення механізму взаємодії суб'єктів владних повноважень та фізичних і юридичних осіб у цій сфері.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та наведено нове вирішення наукової та практичної проблеми, що полягає у розробці науково обґрунтованих концептуальних засад адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності та формулюванні пропозицій стосовно вдосконалення чинного законодавства у цій сфері. За результатами дисертаційної роботи сформульовано такі основні висновки:

1. Методологія відповідного дослідження є багаторівневою системою і передбачає застосування методів різної складності, які узгоджуються між собою та зорієнтовані на вирішення визначених завдань дослідження, що зумовлено, в тому числі, особливостями сфери, щодо якої здійснюється державне управління. Наявні наукові дослідження проблем державного управління у сфері господарської діяльності представлені такими групами: 1) загальні адміністративно-правові дослідження питань державного управління; 2) спеціальні дослідження питань взаємодії держави і сфери економіки, господарської діяльності, підприємництва; 3) дослідження адміністративно-правового регулювання окремих видів господарської діяльності.

2. Сфера господарської діяльності як об'єкт державного управління є системою певних пов'язаних між собою відносин, на яку спрямований владний вплив суб'єктів управління; визначається колом відносин, стосовно яких і в межах яких реалізується державне управління. У сфері господарської діяльності виникають, змінюються та припиняються адміністративно-правові та організаційно-господарські відносини, в яких реалізується державне управління. Адміністративно-правові відносини виникають, змінюються та припиняються у процесі державного управління; їх суб'єктом є держава в особі уповноважених суб'єктів управління; об'єктом – господарська діяльність та управління об'єктами державної власності; у таких відносинах реалізується адміністративна правосуб'єктність уповноважених суб'єктів управління. Організаційно-господарські відносини виникають, змінюються та припиняються у процесі управління об'єктами державної власності; їх суб'єктом є держава як власник майна в особі керівника державного підприємства та представників держави в органах управління господарських товариств, функції з управління корпоративними правами держави в яких здійснюють уповноважені органи управління; об'єктом – державна власність у статутному капіталі товариства або господарська діяльність державного підприємства; реалізується господарська компетенція керівника державного підприємства та вказаних представників держави, підставою виникнення якої є попередні адміністративно-правові відносини.

3. Виокремлено 4 етапи розвитку нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності за часів незалежності України. Встановлено, що характерними рисами сучасного нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності є конституціоналізація, концептуальність і стратегічність.

4. Державне регулювання у сфері господарської діяльності у широкому розумінні є одним із напрямів реалізації державної політики, завдань і цілей держави в економічній сфері суспільства. Державне регулювання у сфері господарської діяльності у вузькому розумінні є однією із функцій державного управління, що полягає в упорядкуванні, налагодженні зв'язків у сфері господарської діяльності органами виконавчої влади шляхом встановлення загальних правил, нормативів, які є обов'язковими для всіх

учасників господарської діяльності (як суб'єктів господарювання, так і органів державної влади). Державне управління у сфері господарської діяльності запропоновано розглядати на двох рівнях: на макрорівні – коли дії органів державної влади спрямовані на господарську діяльність у цілому в державі та управління об'єктами державної власності; на мікрорівні – коли дії органів державної влади спрямовані на господарську діяльність конкретного підприємства та здійснюється управління конкретним об'єктом державної власності, зокрема суб'єктом господарювання державного сектора економіки. З'ясовано, що державне управління у сфері господарської діяльності має певні особливості: 1) його здійснення передбачає виконання економічної, регуляторної функцій держави та забезпечення інформаційної безпеки у сфері господарської діяльності; 2) диференціюється залежно від кола суспільних відносин, щодо яких здійснюється відповідне управління; 3) має різні об'єкти, що зумовлює специфіку його адміністративно-правового регулювання; 4) спрямоване на встановлення правового порядку у сфері господарювання, за якого забезпечується баланс публічних і приватних інтересів як у діяльності уповноважених суб'єктів, так і в діяльності суб'єктів господарювання або тих, хто бажає провадити господарську діяльність; 5) його адміністративно-правове регулювання здійснюється за кількома напрямками, зумовленими функціями держави, що виконуються у процесі державного управління у сфері господарської діяльності.

5. Запропоновано до числа принципів, на яких базується адміністративно-правове регулювання державного управління у сфері господарської діяльності, віднести принципи адміністративного права, засновані на принципах європейського адміністративного права, та спеціальні принципи адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності, зумовлені його напрямками; принципи системності та мінімізації ризику помилки дії/бездіяльності уповноваженого суб'єкта управління. Визначено основні елементи, які розкривають зміст принципу верховенства права: законність, пропорційність та юридична визначеність (правова певність).

6. Механізм адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності запропоновано розуміти як систему адміністративно-правових засобів, що використовуються уповноваженими суб'єктами для здійснення цілеспрямованого (спрямованого на досягнення мети державного управління у сфері господарської діяльності) правового впливу на суспільні відносини, що складаються у процесі реалізації функцій державного управління стосовно сфери господарської діяльності.

7. З'ясовано, що адміністративно-правовим нормам у сфері господарської діяльності властиві такі характеристики: 1) реалізуються у суспільних відносинах, які виникають, змінюються і припиняються у зв'язку зі здійсненням державного управління у сфері господарської діяльності; 2) поширюють дію на суб'єктів господарювання, осіб, які мають намір провадити господарську діяльність, кандидатур на посаду керівника

державного підприємства та суб'єктів владних повноважень, визначаючи порядок взаємодії таких суб'єктів із певного питання; 3) норми регуляторного характеру можуть встановлюватися у наказах міністерств і деталізуватися у наказах інших центральних органів виконавчої влади; 4) проходять антикорупційну експертизу; 5) можуть мати імперативно-диспозитивний характер; 6) їх реалізація за наявності підстав, визначених законодавством, зумовлює застосування заходів адміністративного примусу; 7) спрямовані на забезпечення балансу публічних і приватних інтересів як у діяльності суб'єктів владних повноважень, так і в діяльності суб'єктів господарювання або осіб, які мають намір провадити господарську діяльність; 8) мають джерелом різні за юридичною силою нормативно-правові акти, судові рішення; 9) закріплені, в тому числі, у нормативно-правових актах, які визначають специфіку господарської діяльності у певній галузі господарювання або із певними товарами.

Адміністративно-правові відносини виникають, змінюються та припиняються на підставі адміністративно-правових норм стосовно сфери господарської діяльності; можуть мати владний або сервісний характер; диференціюються залежно від об'єкту державного управління у сфері господарської діяльності; хоча б однією зі сторін є суб'єкт владних повноважень; їх виникнення спрямоване на досягнення мети адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності – встановлення правового порядку у сфері господарювання.

8. Актами реалізації адміністративно-правових норм у механізмі адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності можна вважати поведінку (дію, бездіяльність) суб'єктів адміністративно-правових відносин (суб'єктів господарювання; осіб, які мають намір провадити господарську діяльність; суб'єктів владних повноважень), спрямовану на набуття суб'єктивних прав та обов'язків, передбачених в адміністративно-правовій нормі. Правозастосовчі акти адміністративно-правових норм у регулюванні господарської діяльності (як функції державного управління) характеризуються тим, що: 1) ініціюються приватними особами (які провадять або мають намір провадити господарську діяльність); 2) є підставою для виникнення господарських відносин, а у разі оскарження дій або бездіяльності суб'єкта владних повноважень щодо реалізації відповідних норм – адміністративно- або господарсько-процесуальних відносин; 3) становлять результат надання адміністративних послуг; 4) можуть бути підставою для реалізації правоохоронної норми. З'ясовано, що до офіційних актів тлумачення адміністративно-правових норм у сфері господарської діяльності належать рішення Конституційного Суду України про офіційне тлумачення Основного Закону; рішення цього Суду про відповідність Конституції України (конституційність) законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; постанови Великої Палати Верховного Суду; рішення

Верховного Суду у зразкових справах, не оскаржені до Великої Палати Верховного Суду, інтерпретаційні акти Антимонопольного комітету України та Національної комісії з цінних паперів і фондового ринку.

9. До числа характерних ознак адміністративно-правових режимів господарської діяльності запропоновано віднести такі: 1) визначає необхідну поведінку суб'єктів господарювання (як реальних, так і потенційних) і суб'єктів владних повноважень; 2) заснований на адміністративно-правових нормах, викладених у різних нормативно-правових актах – джерелах адміністративного та господарського права; 3) детально регламентує поведінку суб'єктів владних повноважень у відносинах із суб'єктами господарювання (як реальними, так і потенційними) у процесі здійснення ними різних функцій державного управління у сфері господарської діяльності; 4) враховує порядок взаємодії суб'єктів владних повноважень, спрямованої на забезпечення здійснення легітимної, правомірної господарської діяльності; 5) передбачає можливість запровадження спеціальних режимів господарської діяльності на певних територіях та/або здійснення такої діяльності за певних умов. Установлено, що необхідно розмежовувати адміністративно-правовий режим господарської діяльності та адміністративно-правовий режим об'єктів державної власності у господарській діяльності, які мають підвиди. Первинний режим визначає порядок взаємодії суб'єктів владних повноважень між собою та із суб'єктами господарювання за звичайних умов здійснення поточної діяльності, вторинний – у разі необхідності застосування особливих адміністративних заходів або на певній території, або щодо певного об'єкта, або за певних умов; загальний режим, передбачений для об'єктів державної власності загалом, і спеціальний, запроваджується для окремих об'єктів державної власності.

10. Визначено, що суб'єктами державного управління у сфері господарської діяльності є суб'єкти владних повноважень, до яких належать органи виконавчої влади; колегіальні державні органи, центральний орган державного управління, суб'єкти делегованих повноважень та інші суб'єкти, які мають владні повноваження згідно із законодавством. Центральні органи виконавчої влади, які належать до суб'єктів державного управління у сфері господарської діяльності, представлені такими групами: 1) міністерства; 2) інші центральні органи виконавчої влади, що виконують окремі функції з реалізації державної політики; 3) центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.

11. Центральними органами виконавчої влади, які формують та реалізують державну політику, що визначає зміст державного управління у сфері господарської діяльності є: Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України; Міністерство фінансів України та підпорядковані їм служби та агентство; Антимонопольний комітет України; Фонд державного майна України стосовно державної економічної політики; Державна регуляторна служба України – державної регуляторної політики; Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації

України – політики з питань інформаційної безпеки у сфері господарської діяльності. Запропоновано в основу визначення повноважень міністерств покласти цілі їх діяльності та способи досягнення. Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України необхідно залишити функції, властиві саме міністерствам, виконання решти функцій варто доручити іншим центральним органам виконавчої влади, що перебувають у підпорядкуванні Міністерства, або будуть створені у його підпорядкуванні (служби, агентства, інспекції) за умови недоцільності виконання відповідних функцій вже створеними органами.

12. Інші суб'єкти державного управління у сфері господарської діяльності представлені двома групами: суб'єкти делегованих повноважень та суб'єкти, уповноважені на надання адміністративних послуг. Потрібно відмежовувати фізичних та юридичних осіб, управлінські функції яких передбачені законами України, утім не мають владного характеру (торгово-промислові палати, біржі, арбітражний керуючий). Суб'єкти делегованих повноважень можуть бути класифіковані залежно від підстави виникнення таких повноважень: на підставі нормативного акту уповноваженого суб'єкту – місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, саморегульвні організації, представники держави в органах управління господарських товариств, функції з управління корпоративними правами держави в яких здійснюють уповноважені органи управління; на підставі договору – керівники суб'єктів господарювання державного сектору економіки. До суб'єктів владних повноважень в частині надання адміністративних послуг відповідно до чинного законодавства належать: державний реєстратор, нотаріус, адміністратор центру надання адміністративних послуг.

13. Цифрова економіка, електронне урядування мають на меті цифрову трансформацію вимог, викладених у нормативно-правових актах, які є основою адміністративно-правового регулювання відповідних відносин. Перехід до електронної форми та паралельне створення та/або удосконалення змісту ускладнюють процеси запровадження інноваційних технологій у сфері державного управління. Адміністративно-правове регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в умовах цифровізації має забезпечувати вирішення завдань щодо впровадження електронного урядування у відповідній сфері, інформаційну безпеку, охорону та захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів; моніторинг здійснення господарської діяльності та стимулювання до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльність суб'єктів господарювання та суб'єктів владних повноважень. Доцільно заснувати агентство, підпорядковане Міністерству цифрової трансформації України, функціональним призначенням якого буде управління державними інформаційними ресурсами та реєстрами.

14. Вдосконаленню нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності має передувати його систематизація. Інкорпорація нормативно-правових актів державного

управління у сфері господарської діяльності мають здійснюватися на різній основі. Ті нормативно-правові акти, які регулюють організаційно-господарські відносини, мають бути кодифіковані у межах Господарського кодексу України, який є відкритим для врегулювання порядку реалізації організаційно-господарських повноважень, особливо у державному секторі економіки; ті, що регулюють адміністративні відносини – у межах законів, які визначають основи взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування та приватних осіб, спрямовану на встановлення правового порядку у сфері господарювання в Україні, а також майбутнього Кодексу адміністративних процедур (Адміністративно-процедурного кодексу), в окремому розділі щодо процедурних питань такої взаємодії. Європеїзація адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності заснована на європеїзації державного управління, європеїзації правового регулювання господарської діяльності в цілому та європеїзації адміністративного права.

15. Для вдосконалення механізму адміністративно-правового регулювання у сфері господарської діяльності запропоновано:

1) Внести зміни до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», зокрема:

- передбачити антикорупційну експертизу регуляторних актів як обов'язкову, навести перелік регуляторних актів, стосовно яких вона здійснюється, та зазначити відповідний етап їх прийняття, на якому має здійснюватися ця експертиза;

- уточнити визначення регуляторного акта шляхом виключення слів «який встановлює, змінює чи скасовує норми права» із визначення регуляторного акта як іншого письмового офіційного документа;

- доповнити перелік принципів державної регуляторної політики принципом випереджальності;

- конкретизувати відповідальність за порушення порядку регуляторної діяльності.

2) Внести зміни до Закону України «Про управління об'єктами державної власності», а саме:

- визначити інформаційні електронні реєстри як об'єкти управління державної власності;

- встановити правовий режим інформаційного електронного реєстру як об'єкта правовідносин і визначити особливості управління таким об'єктом, урахувавши його характеристики;

- передбачити обов'язок незалежного члена наглядової ради у своїй діяльності керуватися не лише інтересами відповідного державного унітарного підприємства або господарського товариства, у статутному капіталі якого більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі, як це передбачено в абзаці 3 частини 4 статті 11³ Закону, але й інтересами держави, для задоволення яких функціонує певне підприємство.

3) Доповнити частину першу статті 2 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» принципом пропорційності, який сприятиме

визначенню меж втручання державних органів у діяльність осіб приватного права.

4) З метою оптимізації системи суб'єктів державного управління у сфері господарської діяльності та вдосконалення нормативно-правового забезпечення їх функціонування:

- конкретизувати, в яких саме законах України може бути визначено повноваження Кабінету Міністрів України, окрім Закону України «Про Кабінет Міністрів України»;

- передбачити «забезпечення проведення державної економічної політики» у числі повноважень Кабінету Міністрів України, наведених у статті 116 Конституції України;

- наділити Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України повноваженнями із формування та реалізації економічної політики в цілому;

- Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державну аудиторську службу України, Державну податкову службу та Державну митну службу перейменувати в інспекції;

- підпорядкувати Державну регуляторну службу України Міністерству розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, визначити перелік адміністративних послуг, які надає ця Служба, у Положенні про її статус;

- закріпити за Міністерством цифрової трансформації України формування та реалізацію політики з питань інформаційної безпеки при впровадженні електронного урядування, розвитку цифрової економіки;

- визначити на законодавчому рівні критерії, за яких територіальні органи створюються як юридичні особи публічного права;

- затвердити типовий договір (на підставі якого виконуватимуть повноваження незалежні члени наглядової ради), що має бути прийнятий за процедурами, передбаченими для регуляторних актів, та визначити у такому договорі обов'язок дотримуватися демократичної правової ідеології;

- передбачити обов'язковість визначення особистих морально-психологічних якостей претендентів на посаду керівника державного підприємства та/або представника держави в органах управління підприємств, у статутному капіталі яких є об'єкти державної власності.

5) З метою вдосконалення нормативно-правового забезпечення цифровізації державного управління у сфері господарської діяльності:

- створити механізм охорони, збору та опрацювання даних споживачів товарів, робіт, послуг, що залишаються в мережі Інтернет, і персональних даних споживачів та юридичних осіб, що потрапляють до різних державних реєстрів і передаються за допомогою електронних засобів і самих баз даних, створених у процесі електронного урядування у сфері господарської діяльності;

- визначити правовий режим конфіденційної інформації у сфері господарської діяльності;

- установити правовий режим правореалізаційного акта в електронній формі.

б) Для вдосконалення механізму адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в цілому запропоновано Концепцію розвитку правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в Україні, що сформульована на підставі функціонально-системного підходу до змістовної сутності державного управління у цій сфері, принципів адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності та напрямів, відповідно до яких здійснюється регулювання.

16. Можливими напрямками продовження дослідження за тематикою дисертації є адміністративно-правове регулювання окремих функцій державного управління у сфері господарської діяльності, зокрема планування та прогнозування; адміністративно-правовий статус суб'єктів делегованих повноважень у сфері господарської діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Бевз С. І. Державне регулювання господарської діяльності: сучасний стан та тенденції розвитку. *Доктринальні засади розвитку держави та права: національні та міжнародні тенденції* : монографія / заг. ред. Бошицького Ю. Л. Київ : Видавництво Ліра-К, 2014. С. 216–228.

2. Бевз С. І. Державне управління у сфері господарської діяльності: адміністративно-правові засади : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К, 2019. 319 с.

Статті у наукових фахових виданнях України та періодичних наукових виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз:

3. Бевз С. І. Принципи державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності при здійсненні державного регулювання господарської діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2012. № 4. С. 132–134.

4. Бевз С. І. Державна регуляторна політика України в контексті поглядів Г. Кельзена. *Часопис Київського університету права*. 2013. № 4. С. 137–140.

5. Бевз С. І. Мета державного регулювання господарської діяльності: погляд на питання. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 91–95.

6. Бевз С. І. Співвідношення понять «організаційно-господарські відносини» та «державне регулювання господарської діяльності». *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право* : зб. наук. праць, 2015. № 3/4 (27/28). 159 с., С. 133–137.

7. Бевз С. І. До питання про сутність державного регулювання господарської діяльності. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 114–118.

8. Бевз С. І. Функції держави в процесі державного регулювання господарської діяльності та її дерегуляції. *Вісник Південного регіонального центру НАПрН України*. 2016. № 9. С. 83–89.

9. Бевз С. І. Розмежування відносин з державного управління господарською діяльністю. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. Вип. 3. Т. 1. 2017. С. 172–176.

10. Бевз С. І. Державне управління господарською діяльністю як об'єкт та предмет адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2018. № 36. Т. 1. С. 76–78.

11. Бевз С. І. Принципи європейського адміністративного права як принципи адміністративно-правового регулювання державного управління господарською діяльністю. *Вісник Запорізького національного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2018. № 4. С. 48–59.

12. Бевз С. І. Поняття та елементи механізму адміністративно-правового регулювання державного управління господарською діяльністю. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 4 (25). Т. 2. С. 43–47.

13. Бевз С. І. Напрями адміністративно-правового регулювання державного управління господарською діяльністю в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 5. Т. 2. С. 35–39.

14. Бевз С. І. Адміністративно-правове регулювання електронного урядування в сфері господарської діяльності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 3. С. 23–28.

15. Бевз С. І. Адміністративно-правові режими у сфері господарської діяльності. *Проблеми законності*. 2019. № 136. С. 113–123.

16. Бевз С. І. Правосвідомість у правовому регулюванні державного управління у сфері господарської діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 8. С. 64–68.

17. Бевз С. І. Принципи державного управління в адміністративно-правовому регулюванні державного управління у сфері господарської діяльності. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. № 57. Т. 2. С. 7–10.

18. Бевз С. І. Поняття та система принципів адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 4. С. 108–111.

19. Bevz S. On the issue of regulatory framework for state governance and management of economic activities in Ukraine. *Адміністративне право і процес*. 2019. № 2. С. 16–27.

20. Бевз С. І. Акти реалізації адміністративно-правових норм в механізмі адміністративно-правового регулювання державного управління господарською діяльністю. *Правова позиція*. 2019. Вип. 2 (23). С. 35–42.

21. Бевз С. І. До питання адміністративно-правових відносин в механізмі адміністративно-правового регулювання державного управління господарською діяльністю. *Право і державне управління*. 2019. № 1. С. 31–36.

22. Бевз С. І. Поняття та особливості адміністративно-правових норм в механізмі адміністративно-правового регулювання державного управління господарською діяльністю. *Держава і право*. 2019. № 83. С. 149–160.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

23. Бевз С. И. Основные этапы формирования законодательного обеспечения государственного управления хозяйственной деятельностью в Украине. *Legea și viața*. 2017. № 9/2. С. 15–19.

24. Bevz S. General characteristics of regulatory framework for state management of economic activities. *Evropský politický a právní diskurz*. 2019. Svazek 1. 3 vydání. S. 68–73.

25. Бевз С. І. Суб'єкти владних повноважень у сфері господарської діяльності. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 1. Vol. 4. С. 18–23.

26. Бевз С. І. Суб'єкти делегованих повноважень у сфері господарської діяльності. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 2. Vol. 1. С. 7-11.

Матеріали наукових конференцій:

27. Юшина С. І. Законодавче забезпечення державної регуляторної політики в сфері господарської діяльності. *Актуальні проблеми правотворення в сучасній Україні* : матеріали наук.-практ. конф. (29 квітня – 1 травня 2010 р.). Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2010. С. 36–38.

28. Юшина С. І. Окремі питання реалізації державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності. *Сучасні проблеми правової системи України* : зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф. (28 жовтня 2010 р., м. Київ). Вип. 2. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2010. С. 252–253.

29. Бевз С. І. Питання кодифікації законодавчого забезпечення державного регулювання господарської діяльності. *Актуальні питання кодифікації законодавства України* / за заг. ред. В. О. Зайчука (17 жовтня 2012 р.). Вип. 4. Київ : 2012. С. 89–91.

30. Бевз С. І. Поняття «державне регулювання господарської діяльності» в законодавстві України: окремі аспекти. *Законодавство України: проблеми та перспективи* : зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф. (2 квітня 2013 р.). Київ : Видавництво Ліра-К. 2013. С. 91–92.

31. Бевз С. И. Вопрос государственного регулирования хозяйственной деятельности в юридической науке Украины. *Новите предизвикателства пред правото* : сборник с доклади Научна конференция, проведена в рамките на Лятната научна сесия на Юридическия факултет във Варненския свободен университет «Черноризец Храбър» (21–22 юни 2013, г. Варна). 2014. С. 59–62.

32. Бевз С. І. Реалізація публічних інтересів при державному регулюванні господарської діяльності. *Діалектика публічних і приватних*

інтересів у державному регулюванні економіки : зб. матеріалів круглого столу (8 листопада 2013 р., м. Київ) Київ : НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2013. С. 7–9.

33. Бевз С. І. Державне регулювання господарської діяльності та децентралізація влади в Україні: окремі питання. *Регіональна політика і децентралізація влади в Україні в контексті євроінтеграційних процесів* : зб. наук. праць круглого столу. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Київ. ун-т права НАН України, 2015. С. 105–111.

34. Бевз С. І. Деретуляція господарської діяльності та її державне регулювання. *Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (25–26 травня 2016 р., м. Київ). С. 151–153.

35. Бевз С. І. Інформаційна безпека в контексті дерегуляції господарської діяльності в Україні. *Запобігання новим викликам та загрозам інформаційній безпеці України: правові аспекти* : матеріали наук.-практ. конф. (6 жовтня 2016 р., м. Київ). Київ : НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського», Вид-во «Політехніка», 2016. С. 177–183.

36. Бевз С. І. Господарська діяльність як об'єкт державного управління. *Правове регулювання суспільних відносин в умовах демократизації Української держави* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (18–19 травня 2017 р., м. Київ). Київ : ТОВ НВП «Інтерсервіс», 2017. С. 78–79.

37. Бевз С. І. Електронне урядування як форма організації державного управління господарською діяльністю. *Сучасні проблеми управління: імперативи забезпечення сталого розвитку* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (23–24 листопада 2017 р., м. Київ). Київ : ТОВ НВП «Інтесервіс». С. 211–212.

38. Бевз С. І. Державне управління господарською діяльністю в науці господарського права та законодавстві України. *Юридична наука нового часу: традиції та вектори розвитку* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (9 березня 2018 р., м. Одеса). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 74–77.

39. Бевз С. І. Людиноцентризм в адміністративно-правовому регулюванні державного управління у сфері господарської діяльності. *Проблеми розвитку адміністративного і фінансового права в умовах сучасних реформаційних процесів* : матеріали Всеукраїнського круглого столу (01 листопада 2019 р., м. Київ). Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2019. С. 66–69.

40. Бевз С. І. Цифрова економіка та правове забезпечення інформаційної безпеки. *Сучасні проблеми управління: управління в умовах цифрових трансформацій* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (21 листопада 2019 р., м. Київ). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2019. С. 189-191.

АНОТАЦІЯ

Бевз С. І. **Адміністративно-правове регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в Україні.** – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний авіаційний університет. – Київ, 2020.

Дисертацію присвячено дослідженню адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності в Україні. Розглянуто методологічні засади такого дослідження; виокремлено групи адміністративно-правових досліджень державного управління у сфері господарської діяльності; визначено сферу господарської діяльності як об'єкт державного управління; охарактеризовано становлення нормативно-правового забезпечення державного управління у сфері господарської діяльності; з'ясовано особливості державного управління у цій сфері; визначено основні (базові) та спеціальні принципи адміністративно-правового регулювання державного управління у сфері господарської діяльності. Окрему увагу приділено механізму такого регулювання, його елементам та адміністративно-правовому режиму у досліджуваній сфері. Визначено суб'єктів державного управління у сфері господарської діяльності. Розглянуто концептуальні засади удосконалення національного законодавства стосовно державного управління у сфері господарської діяльності, наведено конкретні пропозиції щодо внесення змін до нормативно-правових актів.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, державне управління, сфера господарської діяльності, механізм адміністративно-правового регулювання, адміністративно-правові відносини, суб'єкти владних повноважень, суб'єкти делегованих повноважень, електронне урядування.

АННОТАЦИЯ

Бевз С. И. **Административно-правовое регулирование государственного управления в сфере хозяйственной деятельности в Украине.** – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени доктора юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право, информационное право. – Национальный авиационный университет. – Киев, 2020.

Диссертация посвящена исследованию административно-правового регулирования государственного управления в сфере хозяйственной деятельности в Украине. Рассмотрены методологические основы такого исследования; выделены группы административно-правовых исследований государственного управления в сфере хозяйственной деятельности; определена сфера хозяйственной деятельности как объект государственного

управления; дана характеристика становлению нормативно-правового обеспечения государственного управления в сфере хозяйственной деятельности; определены особенности государственного управления в этой сфере; основные (базовые) и специальные принципы административно-правового регулирования государственного управления в сфере хозяйственной деятельности. Особое внимание уделено механизму такого регулирования, его элементам и административно-правовому режиму в исследуемой сфере. Определены субъекты государственного управления в сфере хозяйственной деятельности. Рассмотрены концептуальные основы совершенствования национального законодательства в отношении государственного управления в сфере хозяйственной деятельности, приведены конкретные предложения о внесении изменений в нормативно-правовые акты.

Ключевые слова: административно-правовое регулирование, государственное управление, сфера хозяйственной деятельности, механизм административно-правового регулирования, административно-правовые отношения, субъекты властных полномочий, субъекты делегированных полномочий, электронное управление.

SUMMARY

Bevz S. I. Administrative and legal regulation of state governance of economic activity in Ukraine. – *On the rights of a manuscript.*

Thesis for Doctor of Law sciences in specialty 12.00.07 – administrative law and process; finance law; information law. – National Aviation University. – Kyiv, 2020.

The dissertation is devoted to the research of administrative and legal regulation of state governance in the field of economic activity in Ukraine. The methodological bases of the specified research are considered. It is identified that the methodology of such study has multilevel system and involves the use of methods of various complexity, consistent with each other and focused on resolution of some research problems. Based on the overview of existing administrative and legal studies of state governance, it is possible to define groups of state governance studies in the field of economic activity.

The field of economic activity as a state governance object is a system of certain specific interconnected relations, covered by the authoritative influence of the subjects of governance; is determined by the range of relations in respect of and within which state governance is implemented; is a set of social relations that arise, change and terminate due to: the activities of economic entities pursuing production and selling of products, execution of works or provision of services of a cost nature, with a price certainty, and management of public property.

The peculiarities of state governance in the field of economic activity are clarified. It is emphasized that state governance of economic activity should be determined through the lens of the state economic function. Depending on the tasks to be performed as part of state governance of economic activity, we propose to

determine the directions of administrative and legal regulation of such governance – providing implementation conditions for human and civil rights and freedoms enshrined in the Constitution of Ukraine; ensuring the implementation of state economic policy and state regulatory policy in the field of economic activity; ensuring information security in the field of economic activity. The basic and special principles of administrative and legal regulation of state governance in the field of economic activity are determined. For the complexity of administrative and legal regulation, it is considered necessary to define the special principles determined by its directions.

Particular attention is paid to the mechanism of such regulation, its elements and administrative and legal regime in the study area. The conclusion was made that the administrative and legal regulation mechanism makes preconditions for state governance of economic activity. The main elements of such a mechanism are: administrative and legal provisions, administrative and legal relations, acts of interpretation and application of administrative and legal provision. The author stresses out that the effective operation of any mechanism requires proper legal awareness of the participants of the respective relations. We consider reasonable the statement that the differences in the legal regulation of state governance of economic activity depending on the type of such activity can be explained by the different statutory administrative and legal regimes. The establishment of specific administrative and legal regime in the field of economic activity is the result of the application of a certain mechanism. On the other hand, the administrative and legal regime of economic activity, which is already performed, determines required and possible mechanism of administrative and legal regulation of state governance in the field of economic activity (relations between economic entities and authorities). The author proposes to distinguish administrative and legal regimes in the field of economic activity depending on the objects of state governance in the relevant field: administrative and legal regime of economic activity and administrative and legal regime of public property in economic activity.

The authorities in charge of state governance of economic activity have been identified. It was revealed that other subjects of state governance in the field of economic activity are represented by two groups: subjects whose governance functions follows from the laws of Ukraine and subjects of delegated powers.

The conceptual framework for the improvement of the national legislation regarding the state governance of economic activity is considered, specific proposals to regulatory acts are provided.

Key words: administrative and legal regulation, state governance, field of economic activity, mechanism of administrative and legal regulation, administrative and legal relations, authorities, subjects of delegated powers, e-governance.

Підписано до друку 16.06.2020. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Цифровий друк. Умовн.-друк. арк. 2,09. Тираж 100 прим. Зам. № 0620/158.
Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.